

Līdzestības jēdziena lietošana medicīniskajās publikācijās latviešu valodā un Latvijas normatīvajos aktos

Rolands Bortaščenoks¹, Inga Millere², Kristīne Mārtinsone^{2,3}

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

¹ Doktorantūras nodaļa

² Sabiedrības veselības un sociālās labklājības fakultāte

³ Veselības psiholoģijas un pedagoģijas katedra

Ievads. Pacientu līdzestības (angļu val. *compliance*) jēdziens un saturs pēdējās divās desmitgadēs ir nozīmīgi mainījies. Pasaules Veselības organizācija (PVO) 2001. gadā aktualizēja diskusijas par līdzestības procesu veselības aprūpē. PVO atzīst, ka gaidas uz pacienta uzvedības atbilstību veselības aprūpes speciālistu norādēm un skatījums uz pacientu kā nelīdzestības problēmas avotu ir neproduktīvs (*Adherence to long-term therapies: Evidence for action*, WHO, 2003). Līdzestības jēdzienu – angļu val. *compliance* izpratnē – jau 17 gadus aizstāj cits līdzestības jēdziens – angļu val. *adherence* izpratnē, kas ietver skatījumu uz pacientu kā informētu, mērķtiecīgu un neatlaidīgu ārstniecības procesa dalībnieku. Šajā nozīmē līdzestība tiek saprasta kā ilgstošs, dinamisks, komplekss un saskaņots uz sadarbību vērst process starp līdztiesīgiem dalībniekiem. Līdzestību kā procesu raksturo saskaņotība / atbilstība (angļu val. *concordance*) un neatlaidība (angļu val. *persistence*). Tomēr latviešu valodā līdzestības procesu raksturojošā terminoloģija nav attīstījusies, tā iezīmējot problēmu komunikācijā starp veselības aprūpes politikas veidotājiem, pakalpojumu sniedzējiem un saņēmējiem.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir sagatavot literatūras pārskatu, lai identificētu angļu valodā lietoto līdzestību raksturojošo terminu (*compliance, adherence, concordance, persistence*) tulkojumus latviešu valodā elektroniski publicētajos pētījumos un Latvijas normatīvajos aktos. Literatūras pārskatā tika iekļautas zinātniskās publikācijas latviešu valodā par veselības aprūpi, kuras ir publicētas RSU zinātnisko rakstu krājumā “Zinātniskie raksti: medicīnas nozares pētnieciskā darba publikācijas: Internā medicīna. Ķirurģija. Medicīnas bāzes zinātnes. Stomatoloģija” un LU zinātnisko rakstu krājumā “Latvijas Universitātes raksti. Medicīna” no 2010. līdz 2017. gadam, kurās autori lieto līdzestības jēdzienu. Datu analīzei tika izmantota kontentanalīze. Papildus tika atlasīti visi Latvijas normatīvie akti, kas satur jēdzienu “līdzestība” un veikta kontentanalīze ar mērķi noskaidrot jēdziena “līdzestība” saturu.

Rezultāti. Krājumā “RSU Zinātniskie raksti” tika identificētas 12 publikācijas, kurās autori ir lietojuši līdzestības jēdzienu, bet krājumā “LU Raksti” – trīs publikācijas. Latvijas normatīvajos aktos tika konstatēti 13 atsevišķi jēdziena “līdzestība” lietošanas gadījumi. Kontentanalīzes rezultātā tika identificētas: 15 publikācijas, kurās līdzestības jēdziens tiek lietots *compliance* nozīmē; divas publikācijas, kurās līdzestības jēdziens tiek lietots *adherence* nozīmē; viena publikācija, kurā līdzestības jēdziena raksturošanai tiek lietots termins “neatlaidība” (angļu val. *persistence*). Savukārt Latvijas normatīvajos aktos jēdziens “līdzestība” tiek lietots galvenokārt *compliance* un *adherence* nozīmē, vienā normatīvajā aktā līdzestības jēdziens tiek lietots aprakstošā veidā, kas ietver līdzestības procesu raksturojošus aspektus (angļu val. *adherence, compliance, self management, concordance, persistence*).

Secinājumi. Zinātniskajās publikācijās medicīnā latviešu valodā jēdziens “līdzestība” ir ieņēmis stabilu vietu un galvenokārt tiek lietots nozīmē, kas vairāk atbilst angļu valodas terminam *compliance*. Līdzestība kā veselības aprūpes speciālistu un pacientu (klientu) sadarbības procesu raksturojošs un aptverošs jēdziens (*adherence, concordance, persistence*) tiek lietots tikai atsevišķos gadījumos. Arī Latvijas normatīvo aktu sistēmā līdzestības jēdziens atklājas galvenokārt *compliance* nozīmē, tomēr jaunākajos veselības aprūpes politikas plānošanas dokumentos līdzestības jēdziens tiek lietots kopā ar procesu aprakstošu skaidrojumu, kas atklāj jēdziena saturu. Balstoties uz šajā pētījumā veikto kontentanalīzi, jāsecina, ka līdzestības jēdziena saturiskais piepildījums latviešu valodā ir nepietiekams un nepieciešams to papildināt un precizēt.